

שולחן ערוך אבן העזר ז"ל	שבת	מטות	מסעי	מגילה	מנחות	מקדש	מקדש	מקדש	מקדש	מקדש	מקדש
א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב
א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב

בקרני אדר

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

255 | פרשת כי תשא | י"ח אדר א' תשפ"ב

דבר המערכת

מבול של צרות, מבול של אפיקורסות, שטף כזה שטרם זכור כמותו, גזירת הגיוס המונחת על שולחנם של עוקרי הדת האכזריים, גזירת החרבת הקומה הכשירה של הטלפונים הכשרים, ההסתות והפיתויים להכניס לימודים טמאים לתוככי בתי הלימוד של תנוקות של בית רבן, ועדיין אנו בתחילת הרשימה של כל אותם שמדות רוחניות המתרגשים עלינו, ה"מ מעתה.

רבינו הקדוש חזה את כל אלה כמובא הרבה, וכבר בדורו כותב הרב מטשעריץ זצוק"ל (פ"ח - רפ"ב): "ורבינו ז"ל אחר חזרתו מלמעברג הירבה לעסוק בדברי התחזקות ובתיקון האמונה הקדושה וצווח הרבה אודות האפיקורסות שהולך ומתפשט בעולם רחמנא ליצלן, והנה בדורותנו אלה רואים בחוש איך שנתקיימו כל דבריו ז"ל, ופשתה הנגע המספחת הזאת של אפיקורסות וכפירות רחמנא ליצלן, ועיקר ההתגברות על התנוקות של בית רבן ללמד אותם לשונות העמים וחכמות חיצוניות", ואם בדורו כך, מה נענה אנו בדורותינו.

אסור לשתוק, מי שיש לו זיק של לב יהודי לא יכול לשבת במנוחה ולא יכול לאכול ולישון ברוגע כאשר אלפי תנוקות של בית רבן ורבבות בחורי ישראל מאחזים מועמדים לטבוע בים ר"ל, לא תעמוד על דם ריעך, מה גם שהסכנה מרחפת על כל אחד ה' ישמרנו.

ישראל רחמנים בני רחמנים חשים בצער הזולת גם בגשמיות בסכנת חיי שעה, ועל אחת כמה וכמה בסכנה איומה של אבדון רוחני לנצח נצחים ח"ו, חובתנו לקרוע שערי שמים בתפלות וזעקות כפי שרבי נתן מרבה בצעקות נוראות בתפלותיו על גזירות מעין אלו.

רק זוהי האמת שעלינו לאחזו בה עתה, לשווע לה' שיצילנו מקליפת המן עמלק שבדורנו, "כי עיקר האמת של השם יתברך הוא שרחמיו וחסדיו אינם כלים לעולם יהיה איך שיהיה תמיד תמיד מועיל תפלה ותחנונים וצעקה ושועה להשם יתברך" (לקוטי הלכות, רביה"ל - ג).

העורכים

תפוז תפילתי קטרת לפניה

נפשנו בגשנתו אל התפילה, שגם אם אנו כחלבנה המעלה ריח רע ח"ו, יש לנו מקום בתפילה זו, ועלינו להתחזק ולשמוח שגם לנו יש תקווה (ראה שם ק"ש ה"ב).

ואדרבה, החלבנה שבקטורת מלמדת להפוך את הריח הרע לטוב, ולהתעצם ביתר שאת בשמחה, ובכך לאזור חיל להתפלל ולשוב לה' על אף כל הנפילות, וכדברי רבי נתן: "כי קטורת ממשיך שמחה בבחינת 'קטורת ישמח לב', ועיקר שלמות הקדושה והשמחה שנברר על ידי הקטורת הוא מה שהפכים היגון ואנחה לשמחה. שזהו בחינת חלבנה שריחה רע שהיה בקטורת, שגם כן נכללה בהקדושה בתוך הקטורת המשמחת לב, כי קטורת מבררת ומעלה הקדושה מעמקי עמקי הקליפות, כי קטורת שאין דבר שיעלה הקדושה מעומק הסטרא אחרא כמו הקטורת, ועל כן צריכים לומר קטורת כבוונה גדולה מאד, כמובא בכוננות האר"י שזה מועיל מאד לתשובה לשוב מתוך עומק החושך והסטרא אחרא להשם יתברך. כי קטורת היה בהם 'חלבנה' שריחה רע, שמרמז על הסטרא אחרא, שזהו שמהפכין היגון ואנחה שהם תוקף הסטרא אחרא והקליפות לשמחה, שזהו עיקר שלימות הקדושה והשמחה" (לקוטי הלכות, פ"ד ואישות ג, ה).

הקטורת מורה לנו את הדרך ש"דווקא על ידי מה שהבעל דבר מכניס בלבו יגון ואנחה ומרה שחורה, על ידי זה דייקא יהיה שמח מאד. כי יאמר בלבו: אף על פי שאני רחוק כל כך מהשם יתברך, אף על פי כן אני מזרע ישראל ולא עשני גוי ואני זוכה בכל יום לקיים כמה מצוות, ציצית ותפילין, וכמה ברכות ודיבורים קדושים בתפילה ובתורה שאני זוכה לומר בכל יום ויום. ואדרבא, זהו עיקר שמחתי שמרוחק כמוני יזכה גם כן להניח תפילין בכל יום, וכיוצא בזה בשאר המצוות שכל ישראל מקיימים בכל יום. ומי שמחנך את עצמו עד שבא לשמחה כזאת, עד שמחה כל היגון לשמחה, הוא דבר גדול מאד, ומה נעשה יחודים גדולים ושעשועים גדולים מאד מאד למעלה למעלה בכל העולמות!" (שם, אות א').

ומה נפלאים דברי רבינו הקדוש בעוצם ההתחזקות שחלבנה זו מלמדת את הרחוק שברחוקים בבואו להתפלל לפני ה':

"שמעתי בשמו לענין התחזקות בתפילה, שאפילו אם האדם כמו שהוא, אף על פי כן יחזק ויאמץ את לבבו להתפלל להשם יתברך. ויחשוב בלבו: הלא אם אני רחוק בעיני מהשם יתברך כל כך מחמת ריבוי עוונותי, אם כן אדרבא, עיקר שלימות התפילה על ידי דייקא! כי הלא אמרו חז"ל (ברכות ו): 'כל תפילה שאין בה מתפילת פושעי ישראל אינה תפילה', וילפינן מקטורת שהיה בהם חלבנה. ואם כן אם אני בעיני כפושע ישראל ח"ו, אם כן אדרבא, כל שלימות התפילה על ידי דווקא, ובוודאי אני צריך להתחזק ביותר להתפלל להשם יתברך ולטבוח בחסדי ה' שישמע ויקבל גם את תפילתי. כי אדרבא, בלא תפילתי הגרועה המצטרפת לתפילת ישראל, לא היה שלימות התפילה, כמו קטורת בלא חלבנה!" (שיחות הר"י, רצ"א).

הוא עומד כאבן דומם, אין לו כח להתחיל להתפלל, עוונותיו טופחים לו על פניו ומאשימים אותו: 'מי אתה כי תיגש לפני המלך, חוטא ופושע ורב מרי שכמותך. מי אתה שתזכה שדברך יתקבל לפני אדון כל אחר שמרדת בו במידך'. אין לו פתחון פה ולא שום חיות לגשת לחלות פני מלכו של עולם...

יקרה היא הבושה, והיא אף מעיקרי התשובה. אבל כל זאת, כאשר אין היא מונעת מן התפילה וההתקרבות להש"ת. אולם אם היא מרפה ידיים מלשוב, הרי שהיצר גזל אותה להשתמש בה לרחק ולהפיל ביתר שאת ח"ו.

וכדבריו הבהירים של רבי נתן: "מי שנכשל ח"ו באיזה פגם שפגם נגדו יתברך, מכל שכן כמו שיש כמה אנשים שמלוכלכים בעוונות רבים מאד, ובוודאי צריכין להתבייש מאד מפניו יתברך על שחטאו כנגדו, אבל צריכים לזוהר מאד שלא יפלו בדעתם ח"ו מחמת הבושה, דהיינו, שמחמת הבושה שמתביישים להרים פניהם נגדו יתברך יסתמו פיהם לגמרי ח"ו ולא יבקשו מחילה כלל ולא יתוודו חטאיהם ועוונותיהם. כי באמת, אף על פי שבוודאי צריכים להתבייש מאד מפניו יתברך על גודל עוונותיו, אבל אף על פי כן צריכים להתגבר ולהתחזק מאד בעזות גדול דקדושה, להעז פניו נגדו יתברך להתוודות לפניו עוונותיו ולבקש כפרה ומחילה מלפניו, כי זהו רצונו יתברך" (לקוטי הלכות, הלואה ג, ד).

בפרשתנו אנו לומדים על הנפילה האיומה ביותר שהיתה להם לישראל בחטא העגל; בקושי עברו ארבעים יום מן ההתגלות העצומה ביותר, וכבר שקעו בתהום התהומות של חמורי חמורות. אבל התורה הקדימה לפני סיפור החטא את פרשת הקטורת, כי "התורה שכל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום רצתה להקדים ענין מעשה המשכן שהוא הכפרה, קודם שיזכיר העוון ההוא, כי כן מדתו של הקב"ה שמקדים רפואה למכה" (רבינו בחיי, שמות כה, ו).

הקטורת מכפרת ומקשרת את הרחוק ביותר בחזרה אל הש"ת, ובתוך הסמים הנפלאים שהעלו ריח טוב שאין דוגמתו, נכללת ה'חלבנה' שריחה רע, להורות על הרמת והכללת הגרוע ביותר בתוך הקדושה, מרוב טובו וחסדו יתברך.

וכפי שרבי נתן מרחיב: "אין לך חביב מן הקטורת, שעיקר ההתקשרות על ידו, ועל כן נקרא 'קטורת' לשון 'קשר', כי קטורת יורד למטה למטה מאד להעלות מעמקי עמקי הקליפות בסוד חלבנה... כי קטורת יש לו זה הכח לגלות בעמקי הקליפות, כי מלוא כל הארץ כבודו, ולהעלות משם כל מי שנפל לשם עד לעילא ולעילא, כי סילוקא דקטורת עד אין סוף, כמו שאיתא בזוהר הקדוש" (לקוטי הלכות, נטילת ידיים לסעודה, טו, י).

ולכן אנו מקדימים ואומרים פרשת הקטורת לפני התפילה, שמלבד התיקון הנפלא שהוא גורם, הרי זה בא גם לחזק את

פניני אור

אמרות מפורסמות מרבינו זצוק"ל ותלמידיו

פני מוהרנ"ת היו תמיד בוערות ולוהטות מרב השמחה וההתלהבות שהיה בו, ופניו היו אדמות מרב התלהבותו. עד שהמתנגדים הוציאו עליו קול, שהוא משתפר ושוטה לשכרה. קשנודע זאת למוהרנ"ת אמר: "תודה לאל, שממשיקה התם (המוכא בספריי מעשיות במעשה חכם ותם) אי אפשר להשתפר... - מיט דעם תם'ס משקה, קען מען ברוך-השם גישט שכור ווערן..." (שיח שרפי קודש)

לתגובות והערות
ניתן לקבל את הגיליון באימייל מידי שבוע
3323796@gmail.com

הדל"ג 4:52 - ניץ ההמה 6:13 - מוזק"ש 8:20
צאת השבת 6:06 - צאה"ש לר"ת 6:46

כתבם על לוח לבד!

והלחת מעשה אלהים המה והמכתב
מכתב אלהים הוא חרות על הלחת

עצם העובדה שהאותיות הקדושות והנוראות של עשרת הדברות נכתבו ונחרתו על גבי הלוחות, הוא 'מעשה אלקים' נפלא, מאהבת ה' אותנו.

"כי התקשרות והתחברות אותיות התורה של העשרת הדברות אל הלוחות הוא נפלאות תמים דעים, כי התורה היא אחדותו יתברך, והשם יתברך מרומם ומנושא מכל הרוחניות. ועל כן הוא דבר פלא מאד שתוכל התורה להתלבש באותיות עד שיצטיירו ויכתבו על הספר או על הלוחות.

רק השם יתברך מאהבת ישראל צמצם את אור התורה בכמה וכמה צמצומים, עד שנתצמצמה התורה באותיות, עד שנכתבו על הלוחות. וזה בחינת 'הלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא', היינו שהלוחות שהיה להם כח להצטייר בהם אותיות התורה, זה מעשה ה', כי הם מעשיו ונפלאותיו בחינת 'מעשה אלקים המה'.

וזהו 'המכתב' שנכתבו אותיות התורה על הלוחות, 'מכתב אלקים הוא', כי הם מעשה ה' ונפלאותיו העצומים שיוכלו אותיות התורה להצטייר ולהיכתב על הלוחות, כי אותיות התורה בשורשים הם אורות נשגבים ועצומים מאד, שאין כל העולמות יכולים לסבול אורם, מכל שכן עולם הזה הגשמי. אך בנפלאותיו העצומים נתצמצמו כל כך עד שנכתבו על הלוחות. וכל זה כדי שיוכלו ישראל לקבל את אור התורה כדי שידעו לעשות רצונו ולהתדבק בו יתברך".

אמנם, כל הנס הזה הוא רק כשישראל מקשרים את אותיות התורה ללבם, וכותבים אותם על לוח לבם...

"ועל כן כשחשטאו ישראל בעגל נשתברו הלוחות, ואמרו רבותינו ז"ל שפרחו האותיות ונעשו הלוחות כבדים ביד משה ועל ידי זה נשתברו. כי בוודאי כשאין ישראל עושין רצונו יתברך אין הלוחות יכולים לקבל אור הגדול של אותיות התורה, ועל כן פרחו האותיות מהלוחות ועל ידי זה נשתברו, כי אי אפשר להלוחות שקבלו ויסבלו את אור אותיות התורה הקדושה כי אם כשישראל עושין רצונו של מקום, ומכוונין את לבם אל התורה, ומשתדלים שיהיו דברי התורה נחקקים ונכתבים על לבם בבחינת 'כתבם על לוח לבך', ואז השם יתברך עושה למען אהבתם ומצמצם אותיות התורה בדרכים נפלאים, ומזכר את זה העולם עד שיהיה לו כח לקבל אור התורה, ואז יכולים אותיות התורה להצטייר ולהיכתב ולהתקיים על הלוחות".

(ליקוטי הלכות, נישאת כפיים ה, 1)

שאלה:

ראיתי אצל אנ"ש שמלבד אמירת 'הריני מקשר' בעת התפילה, אשר על זה ציווה רבינו להדיא כמובא בשו"ת הר"ן, הרי הם אומרים גם לפני קיום כל מצוה ואיזה עבודה בעבודת ה'. ורציתי לשאול מהי המעלה של ההתקשרות לצדיק בעת קיום מצוה או איזה עבודה מעבודת ה'?

תשובה:

התשובה לשאלתך ארוכה ומסועפת, ואנו ניגע כאן רק בנקודה אחת, חשובה ונפלאה. ובכן:

אפשר להפקיד סכום כסף בחשבון פרטי בבנק, וליצור 'תכנית חסכון'. אך אפשר גם להשקיע במניות של חברה עולמית שמניבה רווחים חודשיים עצומים...

ממש כמו בדור המדבר; את אותה חתיכת זהב או נחושת, יכול היה האדם לעשות ממנה תכשיט נפלא להשם יתברך. אך היה יכול גם לתת אותה למשה רבינו, וכך להפוך את אותה חתיכה לחלק מה'משכן', אשר בו שכן ה' בתוך בני ישראל.

וכך גם בדורנו; את אותה מצוה, תפילה, לימוד, יכול האדם לעשות אותה בפני עצמה ולהרוויח ממנה נצח נצחים. אך הוא יכול גם לעשות אותה מתוך התקשרות לצדיק, וכך הופכת עבודתו להיות 'לְבָנָה' מתוך הבניין המפואר שבונה הצדיק.

הוא יכול להביא אותה אל הצדיק, והוא ישתמש אתה לצורך הקמת המשכן שהוא בונה. וכפי שאמר פעם רבינו הקדוש לאנשיו: **מה לכם לחשוב מחשבות?! אין אתם צריכים כי אם לתת אבנים וסיד, ואני בונה מהם בניינים נפלאים ונוראים!** (חיי מוהר"ן, רצג). "כלומר - מוסיף שם מוהרנ"ת הסבר - שאנו צריכין רק לעסוק בעבודת ה' בפשיטות בתורה ובתפילה ומצוות, והוא עושה בזה מה שעושה. ומשך הרבה חיבת 'בניינים' כמפליג בשבח נפלאות תפירת הבניינים הנוראים שבונה מזה" (שם).

בפרשיות אלו אנו קוראים על בנין המשכן ע"י משה, כשבתחילת בנין המשכן מצווה אותו הקדוש ברוך הוא: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". וודרו רבותינו זכרונם לברכה 'בתוכי' לא נאמר אלא 'בתוכם', מלמד שהקב"ה משרה שכינתו בתוך כל אחד מישראל" (ליקוטי מוהר"ן, צד). ומי שבונה בימינו משכן זה, בלבו של כל יהודי, הוא הצדיק.

שכן, לא רק במדבר בנה משה משכן, אלא בכל דור בונה הצדיק משכן בליבם של ישראל, וכפי שהתבטא פעם רבינו ואמר: "אני דומה כמי שהולך יומם ולילה במדבר, וחותר ומבקש לעשות ממדבר ישוב. כי בכל אחד מהם בלבד מדבר שממה מאין יושב, ואין שם מדור לשכינה

ואני חותר ומבקש בכל עת לעשות איזה תיקון ומקום בלבבכם להיות שם מדור לשכינה" (חיי מוהר"ן, רמ).

בדורנו, אנו יכולים לראות עין בעין, לאיזה מדבריות מגיע רבינו הקדוש ובונה שם יישובים... גם מקומות ואנשים שאיש לא האמין שאי-פעם יקום בהם יישוב רוחני, בא רבינו ובנה שם משכן קדוש...

לא רק 'משכנות' פריטיים בונה הצדיק; הוא בעיצומו של בנין המשכן העולמי, בית המקדש השלישי. משכן שישכין את השכינה בלב כל בני העולם, "כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים". ואף למשכן זה דואג רבינו לבנותו לְבָנָה אחר לְבָנָה... וכפי שהתבטא פעם רבינו ואמר: "יש לאל ידי להחזיר כל העולם כולו למוטב. ולא מבעיא ישראל קדושים, אלא כל אומות העולם כולם אני יכול להחזירם להשם יתברך" (חיי מוהר"ן, רנא).

ומהיכן נבנים כל אלו המשכנות? מהתרומות שלנו, "מאת כל איש אשר ידבנו לבו". כשכל תרומה שלנו, קטנה ככל שתהיה - כל געגוע, דיבור של תפילה, מצוה או לימוד, שאנו עושים מתוך התקשרות אליו - הופכת להיות חלק מאותו משכן גדול ונצח...

פעולה שנעשית מתוך התקשרות לצדיק - גם אם היא קטנה ופעוטה ביותר - הופכת להיות חלק מתיקון כל העולם. "כי תיכף כשנתעורר באיזה התעוררות בעלמא, מכל שכן כשעושה איזה עובדא דקדושה, יתיכף חוטיף אותו הצדיק האמת, ומכניס אותו למקום שמכניס, לצורך הבניין הנפלא והנורא שהוא עוסק לבנות, להכניס לשם כל הנידחים שבעולם ולא ישאר אחד מהם בחוץ" (ליקוטי הלכות, תפילת ערבית ד, לד).

כך שגם אם בהסתכלות הפרטית, ייתכן שזה שאינו מקורב לצדיק גדול בהרבה. הרי שבהסתכלות הכללית, אין השוואה בין עבודתו של המקורב לצדיק לזה שאינו. וכפי שענה מוהרנ"ת למי ששאל "מי גדול יותר; אדם קטן במעלה, שמקורב לצדיק, או אדם גדול במעלה שאינו מקורב לצדיק? אמר לו: הלא בימי משה רבינו עליו השלום, אם אחד היה עושה דבר גדול למשכן ולא הביאו למשה רבינו, בוודאי לא היה לו שום חשיבות כלל. אולם מי שעשה דבר קטן והביאו אל משה, בוודאי היה חשוב מאד" (אבני"ה ברזל, סב).

וכבר תמה על כך רבינו, באוזני אחד מאנשיו שהתרחק ולבסוף חזר והתקרב, ואמר: "תמה אני; איך משליכים חבורה אהובה וחביבה כזו?! ממה נפשך; אם באותן השנים לא הלכת בדרכי ה' כראוי, בוודאי הפסדת מה שהפסדת. ואם היית עובד השם כראוי, הלא טוב היה אם היית מטיל העבדות והיהדות שלך גם כן לתוך השותפות של החברים האהובים, והיו אחריים יכולין להרחיב ידיהם ולהצליח על ידי העבדות שלך!" (חיי מוהר"ן, שטו). היית יכול להשקיע את ה'עבודת השם' שלך בקופה הכללית, ולגרום גם לאחרים להרוויח...

"ויתר מזה" - סיים רבינו ואמר - "להגיד לך מה אני, ומה שהפסדת; זה אי אפשר להגיד לך. אם תיסע מעתה, אז תתחרט על העבר..."

פנינים מאירים וחודשים מזהירים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שבגנע"י שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזכרון.

לקט ספרי"ם

הרה"ק בעל ה"נועם אלימלך" זיע"א

הרה"ק רבי אלימלך ביטל חבלי משיח

אמר הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליצענסק חידוש נפלא הוא לי, על תנאים שצפו ברוח קדשם עד סוף כל הדורות, וכתבו כך כל גזרות רעות ויסורים שיהיו קודם ביאת משיח, ולא ראו שאלימלך יהיה בעולם, וכל אלו הרעות והגזירות כבר המתיק אותם וביטל אותם אלימלך.

ספר נתיב מצוותך נתיב אמונה שביל ד עמוד נד ב-6

השער לה' - לצעוק תמיד "פתחו לי"

ומובא בליקוטים שבסוף נועם אלימלך על הפסוק "פתחו לי שערי צדק" (תהלים קיח, טו) שלהתאחז בהש"ת ולצעוק תמיד "פתחו לי" - זה השער לה'! היינו לצעוק תמיד "פתחו לי, ועיי"ז ממליכין אותו ית' אפילו על תתאין, לגלות כי "ממלכותו בכל משלה" (תהלים קג, טו), כמובא בליקוטי מוהר"ן תנינא ס' פב לשון מתקוני זהר, וזה בחי' חיריק, כמו שכתוב בתיקו"ז (תיקון י, דף כח), ובחיריק לאנתחא לה לתנא, להמליך לה על תתאין.

(אוסף מכתבים חלק א דף רד)

סעודת סיום בתשעת הימים

סיום בתשעת הימים

השבוע למדנו בסימן תקנ"א (ס"ה) שמותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודת מצוה, וסעודת סיום מסכתא נקרא סעודת מצוה. ועל פי זה נהגו רבים לערוך סעודות סיום בתשעת הימים עם בשר ויין. ובספר דברי אמת (ליקוטים, איכה) מובא בשם הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע שיש ענין לערוך סעודת סיום בתשעת הימים כדי להרבות בכבוד התורה, כי החורבן היה 'על עזבם את תורת' והגאולה תהיה על ידי התורה.

למה או לאחר כדי לעשות סיום

במשנה ברורה (ס"ק עג) העתיק שיטת האליה רבה (סק"ח) שרק מי שנזדמן לו סיום דרך לימודו מותר לעשות סיום, אבל אם לא נזדמן לו כך דרך בלימודו לא ימחר או יאחר בשביל זה. וכן כתב בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' ראס) בשם הגודע ביהודה.

אמנם בשו"ת אריה דבי עילאי (קונטרס אבני זכרון יא) תמה על זה מגמרא מפורשת במסכת מועד קטן (טו). שמקשה הגמרא למה לא שייר שלמה המלך את הסיום של בנין בית המקדש סמוך לחג הסוכות כדי שיתקיים חנוכת בית המקדש בחג הסוכות. ועל כן כתב דדוקא אם משנה את כל סדר לימודו שממחר הלימוד או שמאחר הלימוד אסור, אבל אם לומד כרגיל ורוצה לשייר מעט כדי לעשות הסיום בזמן אחר אין בה חשש. וכן כתב הש"ך (י"ד סי' רמו ס"ק טז) בשם מהר"מ מינץ שנהגים לשייר מעט בסוף המסכתא עד שעת הכושר ביום שראוי לתקן בו סעודה ואז עושים הסעודה ונקרא סעודת מצוה.

אמנם בסידור יעב"ץ (דיני בין המצרים) כתב: "אף הממחר לסיים ספר יותר מלימודו בשאר ימות השנה לית לן בה, כי מכל מקום הוא זריז ונשכר שהקדים עצמו למצוה, בתנאי שלא יגרע מעומק הלימוד היטב כראוי להבין ולהשכיל", ע"כ. וכך העיד בשו"ת רבי ידידיה טיאה ווייל בנו של הגאון בעל הקרבן נתנאל (טיאה סי' לה) וז"ל: "וכן עשה אדוני מורי הגאון רבי יהונתן [אייבעשיץ] ז"ל בשבוע שחל בו תשעה באב, שלמד מסכת תענית במתכוין באיזה שעות, ואחר כך היה סועד בבשר ויין ואני הייתי מן הקרואים, ע"כ. וכן נהגו הרבה מגדולי החסידות, וכן פסק הכף החיים (ס"ק קסא).

גם הערוך השולחן (ס"כ"ה) כתב: יש שלומדים לכתחילה מסכתא כדי לעשות סיום בימים אלו, ודבר זה אפשר כדאי לעשות שעל ידי זה יעסוק בתורה. אלא שלמעשה כתב, ואנחנו לא נהגנו בסיומ אפילו אם אירע סיום בימים אלו ואנו מניחין הסיום עד אחר תשעה באב כדי שנוכל לשמוח בשמחת הסיום לכבוד התורה כראוי.

אין רגיל לעשות סעודת סיום

עוד כתב המשנה ברורה (ס"ק עג) שמי שאינו רגיל לעשות סעודת סיום בכל פעם שמסיים מסכתא, אפשר שאין לו היתר לעשות סעודה בימים אלו. ולכאורה גם אם רגיל לעשות

סעודה אלא שאינו רגיל להביא בשר לסעודה, אסור לו לעשות סעודה עם בשר בתשעת הימים. וכן פסק החיי אדם (שם).

לעומתו, בשו"ת רבי ידידיה טיאה ווייל (שם) חולק וסובר שהוא דבר שאינו מסתבר, דןכי משום שביטל סעודת מצוה זו איזה פעמים ולא עשה יפה, נאמר שגם עתה לא יהיה נקרא הסיום סעודת מצוה. ואם כן מי שלא עשה סעודת מילה לבניו איזה פעמים ואחר כך רוצה לעשות סעודת מילה לא יהיה נקרא סעודת מצוה. וכן נוהגים הרבה להקל וכוונתם להרבות כבוד התורה בימים אלו (עי' ט"ג פמ"א הע"ב).

ההיתר הוא רק לכבודה של תורה

הסעודה צריכה להיות לכבודה של תורה, אבל מי שרוצה לערוך סעודה להשביע בטנו, וכדי להתיר אכילת בשר ושתיית יין עורך גם סעודת סיום, אסור לעשות כן (וכ"כ ערוה"ש שם). ולצערונו יש כיום בעלי מסעדות ומלונות שרוצים להגיש בשר ויין בתשעת הימים, ומזמינים אנשים שסיימו מסכתות במשך שעות היממה כדי להתיר לכולם בשר ויין, והוא איסור גמור. ויותר מזה כתב המשנה ברורה (סקע"ק) שאפילו סעודה שנעשה לכבודה של תורה, אם אחד בא להשתתף בסעודת סיום רק כדי לאכול בשר ולשתות יין ואין קשר ידידות וריעות בין המסיים להמשתתף, עבירה היא בידו.

ומרן בעל המנחת יצחק ז"ל היה מספר כי שנסע ראב"ד גראסווארדיין לקרעניץ לקבל פני רבו הרה"ק משינאווא ז"ע בתשעת הימים, סיים הגאון מסכתא והכינו סעודת בשר לסעודת הסיום, וכשנכנס הרה"ק משינאווא לסעודה צויה להביא גם דגים לסעודה, באמרו (דברי יחזקאל החדש עמו שסז). הרי שיש להראות שהסעודה היא באמת 'סעודה של מצוה'.

המותרים להשתתף

נחלקו הפוסקים כמה אנשים מותרים להשתתף בסעודת מצוה שעושים מראש חודש עד שבוע שחל בו תשעה באב: לשיטת הרמ"א (סי' תקנא ס"ו) כל מי שיש לו קשר אישי עם הבעל שמחה מותר לו להשתתף ולאכול בשר ולשתות יין. והם: ידידיו ואוהביו של הבעל שמחה, או קרובי משפחתו. וכן אלו שמחזיקים בממונם את תלמיד חכם המסיים, ואלו שעוזרים אותו בשאר צרכיו, מותרים להשתתף בסעודת הסיום, וגם אלו שמסייעים בעריכת הסעודה של סיום מסכתא מותרים להשתתף בסעודת הסיום עם בשר ויין, כיון שיש להם קשר אישי לסעודה. אבל מי שאין לו קשר אישי עם הבעל שמחה ועם הסעודה, אסור לו להשתתף.

אמנם הלבוש (שם) פסק שאת כל קרובי המשפחה [-פסולי עדות] מותר להזמין ללא הגבלה, אבל אוהבים וידידים שאינם מבני המשפחה אסור להזמין רק עשרה ולא יותר. והביא מחמירים האוסרים להזמין רק מנין מצומצם, כולל בעלי השמחה וקרובי המשפחה.

אדר א' או אדר ב'

המשנה ברורה (סי' תכז סק"ג) כתב דמסקנת האחרונים שנכון לחשוש לשני השיטות, ועל פי זה כתב שבשעת ברכת החודש יש לומר בפירוש באיזה חודש עומדים, אם חודש אדר א' או חודש אדר ב'.

לענין תענית יארציי"ט נחלקו המחבר והרמ"א: לדעת המחבר (או"ח סי' תססה ס"ז) מי שמת באדר של שנה פשוטה נוהגים יארציי"ט באדר ב', ולדעת הרמ"א מעיקר הדין נוהגים יארציי"ט באדר א', ויש מחמירים להתענות בשניהם. וטעם המחלוקת הוא, דלשיטת המחבר באמת חודש אדר ב' היא עומדת במקום אדר הרגיל וחודש אדר א' הוא התוספת, ורק בשטרות ונדרים שהולכים בהם אחר לשון בני אדם, סתם אנשים קורים לאדר א' אדר סתם. ואילו לשיטת הרמ"א חודש אדר א' היא עומדת במקום הרגיל וחודש אדר ב' הוא התוספת, ורק ביארציי"ט שהוא תלוי ביום שהמזל גורם, והוא תלוי ב"ב חודש, נוהגים יארציי"ט תיכף באדר א' שאין מעבירין על המצוות.

לענין בר מצוה פסק הרמ"א (או"ח סי' נה ס"ה): "מי שנולד באדר פשוטה ונעשה בר מצוה בשנת העיבור, אינו נעשה בר מצוה עד אדר שני". והטעם דדין בר מצוה אינו תלוי ביום בחודש, רק במלאות י"ג שנים, ולכן גם אם אדר א' הוא חודש העיקרי, מכל מקום לא נתמלא לו שנה עד שיתמלא י"ג חדשים, כי שנה מעוברת היא שנה של י"ג חדשים שלמים (כדאיתא בערכין לא).

במסכת נדרים (סג) מובא מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה איזה מחודשי אדר היא במקום אדר הרגיל ואיזה חודש העיבור: לדעת רבי יהודה, סתם אדר הוא אדר א', ואילו אדר ב' הוא החודש שניתוסף. ולדעת רבי מאיר, סתם אדר הוא אדר ב', ואדר א' הוא החודש העיבור. ולמעשה, רוב הראשונים פסקו כרבי יהודה, והרמב"ם פסק כרבי מאיר.

מחלוקת זו מובאת בשולחן ערוך בכמה מקומות: בהלכות נדרים הביא המחבר (י"ד סי' רכ ס"ח) שני השיטות, וכך כתב: "האומר קונם עלי עד ראש חודש אדר, חל הנדר עד ראש חודש אדר ראשון, ולהרמב"ם אם ידע שהשנה מעוברת חל הנדר עד ראש חודש אדר שני". אמנם בשאר מקומות סתם בשולחן ערוך כדעת רוב הראשונים דאדר סתם הוא חודש אדר א'. כך סתם בשולחן ערוך חושן משפט (סי' מג סכ"ח) דשטר שכתוב בו אדר סתם הכוונה לאדר א', וכן פסק הרמ"א בהלכות ראש חודש (סי' תכז) שבשנה מעוברת כותבים באדר א' אדר סתם, ובאדר ב' כותבים אדר ב'. וכן פסק הרמ"א בהלכות גיטין (אה"ע סי' קכו ס"ז) דגט שנכתב בו 'אדר סתם', באדר ראשון כשר ובאדר שני פסול.

אבל הש"ך (סי' רכ סק"ז) פסק שיש להחמיר להלכה גם כשיטת הרמב"ם דסתם אדר הוא חודש אדר ב'. וכן החמיר הב"ח דגט שכתוב בו אדר סתם פסול מספק אפילו בחודש אדר א' (עי' בי"ש שם סק"ט). גם

שחל בו תשעה באב היה מחמיר שלא לעשות סיום.

נשים בסעודת סיום

כתב המשנה ברורה (סקע"ה) דנשים השייכות לסעודת מצוה מותר להזמין, וגם בסעודת סיום מסכתא מותר להזמין אשת בעל המסיים ומשמע לכאורה דרק אשתו של המסיים שייכת לסעודה, ולא שאר נשים שאינם בני תורה. אמנם לענין תענית ערב פסח כתב בספר חק לישראל (חולץ, דיני ער"פ שחל בשבת אות ה) לענין נשים הנוהגות להתענות בערב פסח: "ואני ראיתי כן כמה פעמים בק"ק פרעסבורג יצ"ו שהנאקות הבכורות באו אל הסיום להפסיק תעניתן". ויש לומר ששם היא רק חומרא בעלמא, דנשים אין צריכות להתענות כלל, על כן הקילו בנפשם, מה שאין כן בתשעת הימים שהוא מעיקר הדין.

ובקונטרס קיצור הלכות בין המצרים (עמ' 8 הל' 9) מובא ששמע מהגה"מ פיינשטיין ז"ל על אלו העורכים סעודת סיום מסכתא במחנה נופש, שכל אלו שרגילים לאכול עמו שם יכולים להשתתף בסעודת הסיום ולאכול בשר ולשתות יין. אכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' עב) כתב: "אין דעותי נוחה להקל ביותר שגם הנשים וילדים בסביבה יאכלו בשר בסעודה, שהוא זלזול במנהג קדום, וחשש חולשה ופקוח נפש אין כאן, כי אפשר ובראי להיות נזיזין גם במאכלים שאינם בשרים", ע"כ.

למעשה: החיי אדם (כלל קלג דט"ז) וקיצור שלחן ערוך (סי' קכב ס"ח) פסקו שמוותר להזמין רק עשרה ידידים ואוהבים, בנוסף לקרובי המשפחה. אבל מלשון המשנה ברורה (ס"ק עז) משמע שמצדד יותר לפסוק כשיטת הרמ"א שמוותר להזמין כל אוהבים ורעים, וכן פסק בערוך השולחן (סכ"ז). ובספר דברי אמת (שם) הביא בשם הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע שבסעודת סיום שבא לכבודה של תורה אין לדקדק בזה, ואפשר לבל בעלי השמחה ומשפחתם וידידים רבים.

שבוע שחל בו תשעה באב

בשבוע שחל בו תשעה באב חמור יותר, שבזה גם דעת הרמ"א שרק מנין מצומצם מותרים לאכול בשר ולשתות יין, והשאר יאכלו מאכלי פרוה או חלב. ונחלקו הפוסקים בדעתו האם מנין מצומצם כולל בעלי השמחה ומשפחתם ורעים (ט"ו סב"ב). ויש שחולקים על הרמ"א ומקילים גם בשבוע שחל בו להזמין את כל מי שיש לו קשר ידידות עם בעלי השמחה (עי' שעה"צ סקפ"ז). ומלשון המשנה ברורה (שם) משמע שמצדד שמוותר להזמין מנין אוהבים ורעים מלבד בעלי השמחה ומשפחתם.

ובספר דרכי חיים ושלום (אות תרסז) מובא שהרה"ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש ז"ע היה נוהג לעשות סיום בימי אב, אך בשבוע

"ללוות" התלהבות...

רבי פנחס חתן רבינו ז"ל (ג)

מאחר שהזכרנו את רבי פנחס ז"ל, חתן רבינו הקדוש, נזכיר את תולדותיה של מרת מרים בת רבינו, אשת רבי פנחס.

וכבר ידוע עד כמה החשיב והעריך רבינו ז"ל בעצמו את בנותיו, ואת הדורות שיצאו ממנו, וקרא עליהם את הפסוק "ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל" (חיי"מ סי' צ"א וסי' תצ"ג), וכפירוש רש"י על הפסוק הנ"ל דקאי על בני הצדיקים.

שנת לידתה

הרבנית מרת מרים נולדה בשנת תקנ"ב (גידולי הנחל).

שחורות כעורב למען רצון השי"ת

בעת שרבינו ז"ל הכין עצמו לנסוע לארץ ישראל, וידוע שנסע במסירות נפש עצום שאין לשער, והפקיר עצמו וכל מה שבידו כדי לזכות לקדושת ארץ ישראל, ולזכות שם להשגות גבוהות ונפלאות שאין המח האנושי יכול לשער כמסופר באריכות בספר שבחי הר"ן.

ומסופר שם שכאשר שמעה אשתו זאת, שלחה בתה אליו [לכאורה הכוונה להרבנית מרת שרה שהיתה אז כבר מאורסת בת ט' שנה] לשאול אותו איך אפשר לו להניח אותם? מי יפרנסם? והשיב כך: את תיסעי למחותך, אחותך הגדולה [הרבנית מרת אדל שהיתה גדולה מהרבנית שרה] יקח אחד אותה להיות בביתו משרתת קטנה שקורין ניאנקע, אחותך הקטנה [הרבנית מרת מרים שהיתה אז בת שש שנה] יקח אחד אותה לביתו מצד רחמנות, ואמך תהיה משרתת, וכל מה שבביתו אמכור הכל על הוצאות הדרך..."

"וכאשר שמעו זאת בני ביתו געו כולם בכביה, ובכו כמה ימים, ולא היה לו שום רחמנות עליהם, ואמר כי לא סגי בלאו הכי, יהיה איך שיהיה הוא יסע בוודאי כי רובו כבר הוא שם, ומינעוטא בטר רובא אזלי (שבחי הר"ן ח"ב סי' ו).

מגיד מראשית אחרית

בעת שהיה רבינו ז"ל בארץ ישראל בשנת תקנ"ט, וגדולי חכמי וצדיקי ארץ ישראל באו לשחר פניו הק', דיברו אז על אודות שידוך לבתו הרבנית מרת מרים [שהיתה אז בת ו' או ז'] עם נכד הר"ק רבי מנחם מענדל מוויטפסק ז"ע. ומסופר שכבר אז ידע רבינו ז"ל על שבתו הרבנית מרת מרים שהיה בארץ ישראל, כמ"ש בספר שבחי הר"ן ז"ל:

"גם תיכף כשבא לשם לטבריה, שלח אליו הרב החסיד המפורסם מו"ה משה ז"ל, בן הרב הקדוש המפורסם מו"ה מנחם מענדל זצ"ל וויטפסקער, שרוצה להתחתן עמו. והשיב רבינו ז"ל: האיך יכולים למאן בשידוך, מן הסתם מה' יצא הדבר שתהיה בתי בארץ הקודש, ולא דיבר יותר.

ומיד הלך השדכן והשיב להרב ר' משה הנ"ל שרבינו ז"ל מרצה, ותיכף עשה סעודה גדולה. והיו על הסעודה כל גדולי ארץ ישראל, הן ממדינת ליטא והן ממדינת פולין, כולם כאחד גדולים וקטנים, והיה להם שמחה גדולה, ובתוך הסעודה דיברו דברי תורה ביניהם (עיי"ש מה שהיה בסעודה).

... אך אחר כך כשיצא רבינו משם מארץ ישראל לחוץ לארץ, נפטר החתן בנו של הרב רבי משה הנ"ל, ורבינו ז"ל נשדך עם בתו שהיתה הכלה של בן הרב מוהר"ם הנ"ל, עם כבוד הגאון המפורסם הרב דק"ק וואליטשיסקי, ונתגלגל אחר כך מאת ה' שנסע הרב הגאון הנ"ל לארץ הקודש ולקח את בנו, חתן רבינו ז"ל, עמו לשם כדי שילמוד אצלו שם, ואחר כך נסעה בת רבינו ז"ל גם כן לשם, ונתקיימו דברי רבינו ז"ל, שאמר שמאת ה' הוא שבתו תהיה באר"ק, ודבר אחר מדבריו אחר לא ישוב ריקם" (שבחי הר"ן ח"ב סי' ל"ב).

מרגיש כלום... ועל האדם להיזהר שלא להתבלבל מזה, אלא ימשיך ויאמר התפילות כמו שהוא יכול, וכביכול 'לווה' לעצמו התלהבות, דהיינו שיעשה עצמו כמי שמתפלל בהתעוררות הלב ובחשק, ועל ידי זה יזכה לבסוף להתפלל בהתעוררות והתלהבות.

ובאמת, ידוע מהראשונים שאחר הפעולות נמשכין הלבבות, וכאשר האדם עושה עצמו כמתלהב סופו להתלהב באמת. וכן מבואר בדברי רבינו לענין כמה דברים שבקדושה, שבתחילה צריך האדם לעשות עצמו כמו שעושה הדבר ברצון, ובהמשך הזמן יבוא לעשות הדבר בקדושה ברצון אמיתי ומתוך פנימיות הלב.

וז"ל רביה"ק ז"ע בשיחות הר"ן (שיחה ע"ד): "בענין התפילה, לפעמים אין להאדם שום התלהבות בהתפילה, וצריכין לעשות לעצמו התלהבות וחמימות ולב בוער להתפילה. כמו למשל, שנמצא לפעמים שהאדם עושה לעצמו רוגז עד שבא בכעס ונתרגז, כמו שאומרים העולם בלשון אשכנז 'ער שניצט זיך איין רוגז', כמו כן ממש בקדושה בענין התפילה, צריכים לפעמים לעשות לעצמו רוגז ויעשה לו חמימות ותבערת הלב כדיבורי התפילה, 'אזוי וויא איינער שניצט זיך א רוגז', ועל ידי זה יבוא אחר כך באמת להתלהבות וחמימות הלב בהתפילה, ויזכה שיעבר לבו להשם יתברך, ויתפלל בהתלהבות גדול".

ועיין שם עוד שמאריך בזה ומסיים:

"ועצה זאת היא עצה גדולה מאד גם בכל הדברים שבקדושה, שבתחילה צריכין לעשות עצמו כאילו הוא להוט אחר אותו הדבר שבקדושה, ואחר כך זוכין באמת לזה, והבן מאד!".

כיוצא בזה יש לומר גם לגבי הרגשת קדושת השבת, שיש כאלו שאינם מרגישים בשבת שום קדושה ונשמה יתירה, והשבת דומה אצלם כיום חול ממש. ואפשר לומר שעל אדם כזה נאמרו הדברים הפלאיים בתיקוני זוהר (פח) ז"ל: **ובשבת, בגין דלא תהא כנועל דלת בפני לווי, דאתמר בהו' לוו עלי ואני פורע, אייה פתיחא לגבייהו דאינון נשמתין יתירין**. ע"כ. ולפי דברינו יש לומר שהזהר פונה לאדם כזה ששבתו חול ואינו מרגיש שום קדושה בשבת, ומורה לו הוזהר שעליו 'ללוות' ענין של "שאל אביך", דהיינו שיעשה עצמו כמו שמרגיש, ובעזרת השי"ת כשיקיים אותו אדם את החלק הראשון של הפתגם: "לוו עלי" - שילווה לו הרגשה והתלהבות של שבת, יתקיים בו סופו של הפתגם: "ואני פורע" ויזכה להתלהבות אמיתית.

וכמו כן מצינו בזהר הק' (ח"א דף קט"ו ע"א): **"דבגין כך לא זהה שכינה מישראל בכל שבתות ויומין טובין, ואפילו בשבתות דחול"**, ע"כ. והוא פלא: מה הוא הפירוש 'שבתות דחול', והלא אם זה יום השבת אין זה חול, ואם זה חול אין זה יום השבת?

והרבה פירושים נאמרו על זה, ואפשר לפרש דרך רמז, שגם בימי הגלות, ובפרט בימינו אלה, אשר קדושת השבת אינה נרגשת, ויום השבת מורגש אצלנו לפעמים כיום חול לדאבון ליבנו, מחמת זה אפשר ח"ו לטעות ולחשוב, שנשנתה ענין השראת השכינה של יום השבת מכמו שהיה בימים שהיתה קדושת השבת נרגשת, על זה אמר זוהר"ק שלא זזה השכינה מישראל, בכל השבתות והימים טובים, ואפילו בשבתות שנראות כחול, והשכינה אצלנו כבימים ימימה אלא שנחסרה מאתנו. וזה גופא היא עבודת האדם בזמננו, ש"לווה" לעצמו מקדושת שבת ויעשה עצמו כמרגיש, ויזמר שירות ותשבחות ויתפלל התפילות בחיות ובהתלהבות, ועל ידי זה יזכה לבסוף להרגיש באמת את קדושת השבת והשראת השכינה.

לכבוד יום כ"א אדר - היולא קדישא דהרה"ק בעל הנועם אלימלך מליזענסק ז"ע

הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק ז"ע היה אדוק ודבוק עד למאד באביו הקדוש הרבי רבי אלימלך מליזענסק ז"ע, וקיבל ממנו את דרך החסידות, כפי שקיבל מרבו הקדוש המגיד ממעזריטש תלמידו של הבעש"ט הק'.

באגרתו הידועה שמודפסת בסוף ספרו של אביו "נועם אלימלך", מוכיח רבי אלעזר את אחד מחבריו שהתנגד לחסידות, ובתוך דבריו מרבה רבי אלעזר לספר עד כמה מפליג אביו בטוהר קדושת דרך החסידות, ומתאר שם ברוב הערצה את הנהגותיהם הטוהרות וסדר יומם המלא וגדוש של החסידים הראשונים. והמעין שם רואה במוחש שדרך תלמידי הבעש"ט בדורות הראשונים של החסידות היה ממש כפי שנהוג עד היום אצל אנ"ש חסידי ברסלב אשר קיבלנו מרבינו הקדוש, לקום בחצות הלילה ולהתבודד בשפיכת שיח לפני השי"ת, וכן הלאה.

והא לך מקצת מלשונו של רבי אלעזר באגרתו: "וגם הצדיקים אין עוברים חצות לילה בשינה, כי אם מעט בשינה, איזה לילות קצרים. ותמיד הם מתאוננים על גלות וצרת ישראל, עם כללות השכינה, ומתפללים עליהם תמיד במסירות נפשם באמת ובתמים!".

[ועיין עוד באגרת של הרה"ק ר' זכריה מענדיל ז"ע המודפסת שם בסוף נועם אלימלך, שאף הוא כותב שדרך החסידות המקורית הייתה להקפיד על קימת חצות והתבודדות, עיי"ש בארוכה].

פעם שלח הרבי ר' אלימלך את בנו רבי אלעזר להסתופף בצל קדושתו של אחד מגדולי צדיקי הדור [לפי גירסה אחת (ספר דברי יחזקאל - שינאווא, פרשת מטעי) היה זה הרה"ק רבי פנחס מקוורין ז"ע, ולפי גירסה אחרת (דברי שמואל - סלונים, פרשת ויגש) היה זה הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'בוז ז"ע].

במהלך שהותו אצל הצדיק נאנח לפתע רבי אלעזר והתבטא: "אוי טאטעך". הדיבור נשמע באזניו של הצדיק, ויקרא הצדיק לעברו של רבי אלעזר בלשון תמיהה: ודילמא לאו אביו הוא!?!...

רבי אלעזר לא השיב לצדיק מאומה, אם כי בלבבו הרגיש שהדברים דוקרים כמחט. וכששב רבי אלעזר למעון קדשו של אביו סיפר לו על ההתרחשות שהייתה לו זה עתה עם אותו צדיק, ששמע את אנחתו והשיבו בחריפות.

שאל אותו האבא, הרבי ר' אלימלך: מה ענית לו על שאלתו?! השיב לו רבי אלעזר: לא עניתו כלום.

ויאמר לו אביו: היה לך להשיבו בלשון הכתוב: "שאל אביך ויגדך" - "מען לייט זיך א טאטעך!".

כלומר, 'שאל' מתפרש מלשון השאלה והלוואה, והכוונה שאע"פ שלפי שעה אין מעשי הבן ראויים לפי הנהגה שפקד עליו אביו, עם כל זה יש בחינה שהבן 'שואל' ומלווה מאביו שיתנהג לעומתו בחסד וברחמים, ויחוננו מאוצר מתנת חנינם כאהבת אביו לבנו!

ועובדא זו נוגעת ומתאימה מאד לדורנו, שנתרבה בו מטומם הלב והמת, ויכול להיות שאדם עומד בתפילת נעילה וכל הציבור מתפללים בכוונה ובחיות ובקול גדול, והוא אינו